

# WTO-avtale kan ikke erstatte preferanseavtale for verdens fattigste land

I dag har verdens fattigste land toll- og kvotefri markedsadgang for sine varer inn til Norge. Med en generell liberalisering av handelen, vil ikke denne ordningen lenger ha noen verdi.

Den særbehandlingen av utviklingsland som foregår i WTO, dreier seg dessuten om andre forhold enn de muligheter som de fattigste landene er sikret gjennom preferanseordningen.

Mange OECD land, deriblant Norge, tar utgangspunkt i kategoriseringen av verdens minst utviklede land når det gjelder innretningen på bistandspolitikken. Pr i dag har FN definert 50 land til å inngå i gruppen av de minst utviklede landene (heretter omtalt som MUL). Både i offentlig statistikk, i multilaterale og i bilaterale bistandssammenhenger og i det offentlige ordskiftet blir denne kategorien mye brukt.

## Preferanseavtalen med MUL

Fra og med 1995 har alle MUL hatt full tollfrihet på sine varer inn til Norge. Fram til 1. juli 2002 var det unntak i preferanseavtalen for korn, mel og kraftfôr. Etter dette har også disse varene vært tollfrie. I EU har man fra 1. januar 2000 hatt en tilsvarende ensidig kvote- og tollinnrømmelse overfor MUL, omtalt som EBA-initiativet (Everything But Arms). Det er verdt å merke seg at dette likevel ikke gjelder for tre vareslag som EU har et særskilt behov for å beskytte seg mot, nemlig sukker, ris og bananer.

## Særbehandling i WTO omhandler andre forhold

Bakgrunnen for innføringen av MUL-ordningen var at Norge ville bidra til å hjelpe de aller fattigste landene med å øke sine eksportinntekter, som så kunne bidra til økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon. Norske bistandsmyndigheter viser med jevne mellomrom til den ensidige tollinnrømmelsen Norge har gitt MUL og refererer gjerne til Norske Felleskjøps prosjekt i Mosambik for import av soya til dyrefôr.

Samtidig støtter Norge opp om den generelle liberaliseringen av handel, og særlig handel med landbruksvarer, som foregår i WTO. Norge argumenterer for betydningen av et multilateralt handelssystem for utviklingslandene framfor «oppblomstringen av bilaterale og regionale handelsavtaler» (Stortingsmelding nr. 35, 2003/2004, side 40), og at utviklingsland må få særbehandling i WTO. Dette er motstridende signaler.

To forhold må avklares:

1) Hva vil skje med dagens preferanseordning når man får et stadig mer omfattende avtaleverk i WTO?

og

2) Vil en avtale i WTO med særbehandling av utviklingsland være like god for MUL som dagens preferanseordning?

1) Med en generell liberalisering og kutt av tollsatser inn til Norge, vil den reelle verdien av en preferanseavtale avta. Frihandelsavtaler med andre land i Sør bidrar også til «preferanseerosjon». Preferanseordningen har ikke lenger noen verdi den dagen varene fra MUL også er tollfrie for andre land.

2) I rammeavtalen fra sommerens forhandlingsmøter i WTO, ligger et forslag om full tollfrihet for tropiske produkter, og er et uttrykk for behov for særbehandling av land i Sør. Men mange MUL vil da få det enda vanskeligere i konkurransen med store eksportører i Sør med hensyn til pris og kvalitet. Dersom målet er å nå de fattigste landene, vil dette være et lite treffsikkert virkemiddel. Det er også slik at visse i-land vil kunne dra fordeler av en

slik generell liberalisering for tropiske varer.

En mer formell særbehandling av utviklingsland i WTO-forhandlingene, er forslaget om at utviklingsland skal ha rett til å beskytte hjemmemarkedet sitt i en overgangsperiode. Dette er et helt nødvendig hensyn å ta, men det innebærer ingen spesiell behandling av MUL. Dessuten er forslaget til særbehandling knyttet til import til eget land og ikke en fordel knyttet til eksport, slik Norges preferanseordning er.

Det foreligger ingen formelle forslag i WTO som kan sidestilles med den rettigheten og de mulighetene som MUL-ordningen gir. Det lengste det er mulig å gå i WTO-sammenheng, er en passus i avtalen fra i sommer. Der oppfordres medlemmer som «er i stand til det» om å gi full markedsadgang for MUL.

## Selektiv handel

Handel er viktig for et lands utvikling og det er nødvendig å

skaffe eksportinntekter. Men for at handelen skal bidra til økonomisk vekst og utvikling, har det vist seg at både måten man handler på og hva man handler med, er av avgjørende betydning (se kronikk i Bondebladet nr 8 og nr 42 d.å.). Full tollfrihet for tropiske varer i WTO vil umiddelbart kunne være en klar fordel for land som i dag ikke har så mye annet å eksportere. Det kan være en fordel for MUL overfor de markeder de ikke har tollfri adgang til i dag. Men hvis et land får tollfrihet til store markeder for visse produkter, er dette et incitament til å satse på produksjon av nettopp slike varer. Det vil vanskeliggjøre en utviklingsprosess der man forsøker å bearbeide produkter selv og utvikle industri. Tollfrihet særskilt for tropiske produkter vil sementere en produktionsstruktur og opprettholde ett bestemt eksportmønster lenger enn det som ville være best sett ut i fra et utviklingsstrategisk perspektiv. Ubearbeidede landbruksvarer dominerer MULs eksport i større grad enn andre land i Sør. Effekten av særbehandling i WTO for utviklingsland samlet sett, og for bestemte vareslag, kan derfor ikke likestilles med dagens preferanseordning. Med en uforbeholden ensidig tollinnrømmelse for alle varer, har bedrifter i MUL en mulighet til å eksportere varer landene til en hver tid ser som hensiktsmessig i sin utviklingsstrategi.

I diskusjonen om tollettelser og effekten av handelsliberalisering, må norske myndigheter ha klart for seg forskjellen på MUL og andre land i Sør, og hvilke grupper som vil tjene og tape på reduksjon av dagens tollsatser.

Det er viktig fra norsk side å opprettholde en selektiv handelspolitikk som blant annet innebærer å kunne gi preferanser overfor enkelte grupper. Sett fra MULs side er det viktig å ha preferanseordningen som et virkemiddel i sin selektive handelspolitikk som gjør det mulig å kunne beskytte hjemmemarkedet, få markedsadgang for ulike varer og la eksport av landbruksvarer være en av flere strategier i en utviklingsprosess.

## Aase Lømo

Samfunnsgeograf og prosjektleder Landbrukets utredningskontor



## Trekk anken

- Vi krever at regjeringen trekker anken i saken mellom staten og Synnøve Finden. Vi fremmer forslag om dette i forbindelse med behandling av statsbudsjettet for neste år.

(Stortingsrepresentant Øystein Hedstrøm, Frp, til VG)



## Velvilje etterlyses

Administrerende direktør i Synnøve Finden, Dag Swanstrøm, sa til VG i går at Lars Sponheim er den mest bakstreverske landbruksministeren han noen gang har møtt. Det kan ikke vi ta stilling til, men vi vil oppfordre Sponheim til å vise noe større velvilje overfor mindre aktører som ønsker å utfordre det mektige landbrukssamvirket.

(Leder i VG)

## Industribøndene tjener

Hvem tror vi at næringsmiddelindustrien, Lidl og Rema vil importere matvarer fra dersom en slik utvikling får fortsette? Markedsadgangen vil ikke øke for fattige produsenter, men for industribønder i OECD.

Det henvises gjerne til Verdensbankens anslag om at u-landene samlet ville tjene 140 milliarder dollar på fullstendig liberalisering av jordbrukshandelen. Det sies lite om hva den største gevinsten i regnestykket er basert på: Ikke markedsadgang i Nord, men nasjonale kostnadsbesparelser som følge av billig import i u-land.

(Leder Gunstein Instefford, utviklingspolitisk avdeling i Kirkens Nødhjelp, i Dagens Næringsliv)

## Sentralt ansvar

At norske skogeiere nærmest lar skogen råtne på rot, framfor å drive den ut og derigjennom bidra til verdiskaping, må skogeierne selv ta en del av ansvaret for. Men hovedansvaret ligger hos sentrale myndigheter. Når skoguttaket er dødt, må det stimuleres økonomisk slik at skogeierne finner det verdt å drive ut skog.

(Leder i avisa Sør-Trøndelag)

## Dyr osteeksport

Landbruks- og matminister Lars Sponheim reiser rundt og markedsfører den norske Jarlsbergosten. Det bør han øyeblikkelig slutte med. Den norske osteeksporten koster norske skattebetalere rundt én milliard kroner i året, ifølge forskere ved Samfunns- og næringslivsforskning i Bergen.

(Leder i Dagens Næringsliv)

## Landbruket bommer

- Grovt sett har vi to markedssegmenter for mat. Det første er hverdagens kjøppe, som utmerker seg med lav pris, spiselig for ungene og 225 grader i 15 minutter. Det andre segmentet er mat med tilleggsdimensjoner; hvor opplevelsen av det kvalitative og spesielle er overordnet behovet for kjøpt å tilfredsstille sulten.

Jeg våger påstanden at norsk landbruk har bommet på begge segmenter: Litt for dyr på det første og for fraværende eller avventende på det andre!

(Tidligere landbruksminister Bjarne Håkon Hanssen i Arbeidets Rett)

## Brannfarlige bygninger

- Driftsbygningene er å betrakte som store treovner med trekkåpninger i alle ender. Det er strengere regler for å sette opp et naust, enn en driftsbygning der det produseres mjølk og kjøtt.

(Varabrannsjef Willy Wikberg, Ringsaker, til Ringsaker Blad)

## Farlige snarveier

- Arbeidspresset på gårdene øker, og bøndene må være mer effektive. Det resulterer i at det tas snarveier, som kan gå på sikkerheten løs. Det blir ofte slik at produksjonen kommer først, og sikkerheten kommer i annen rekke.

(HMS-rådgiver og fagkoordinator innen landbruk Marthe Haneborg, Bedriftshelsetjenesten Østfold, til Rakkestad Avis)

## Tro på ungdomstilbud

- Vi opplever at folk rundt oss har tro på det vi skal i gang med. Vi har fått en intensjonsavtale med en rekke kommuner og Statens barnevern og familievern.

(Bonde Tone Pettersen, Dyrøy, som er i gang med å bygge opp gården til et tilbud for barn og unge, til Troms Folkeblad)

## Tro på grønn omsorg

- Vi har liten erfaring med slike gårder for «grønn omsorg», men jeg har stor tro på dette konseptet.

(Landbrukssjef Cedolf Baraa, Saltdal, til Avisen Nordland)